

HØRINGSSVAR

til Økonomiutvalget BFE, Rapport våren 2023

*på vegne av aksjonsgruppa av ansatte for
«En bedre handelshøgskole på UiT»*

Bernt Arne Bertheussen, Campus Tromsø

Svein Ottar Olsen, Campus Tromsø

Kåre Skallerud, Campus Tromsø

Øystein Myrland, Campus Tromsø

Sverre Braathen Thyholdt, Campus Tromsø

Elsa Solstad, Campus Harstad

Odd Birger Hansen, Campus Harstad

Eva Jørgensen, Campus Alta

Jørund Greibrokk, Campus Alta

Knut Ravlo, Campus Narvik

Denne siden skal være blank.

Innholdsfortegnelse

KAPITLER

Kapittel 1: Om økonomiutvalgets rapport _____ 5

Kapittel 2: Diskusjon _____ 9

VEDLEGG

*Vedlegg 1: Kritikkverdig bevilgningspraksis og økonomistyring
ved BFE-fakultetet* _____ 17

*Vedlegg 2: Overproduksjon undergraver Handelshøgskolens kvalitet
og omdømme* _____ 27

*Vedlegg 3: Handelshøgskolen har ikke fått for mange
rekrutteringsstillinger, men for få* _____ 37

IMPLIKASJONER

Spørsmål til styringskjeden ved UiT _____ 45

Denne siden skal være blank.

Kapittel 1: Om økonomiutvalgets rapport

1.1 Mandatets omfang og oppfyllingen av dette

Utvalget skulle i følge mandatet beskrive BEFs økonomiske historie siden fakultetet ble opprettet i 2009. En slik kartlegging av historiske forhold skulle bli gjort mest mulig objektivt. Vi synes utvalget har gjort en tilfredsstillende kartlegging av ressurser og stillinger, selv om formatet på presentasjonen kunne vært mer leservennlig. Data om instituttens økonomiske utvikling er for eksempel presentert i form av 12 små kakediagrammer på side 19. Vi synes ikke en slik form er i stand til å fremheve sentrale utviklingstrekk over tid.

Utvalget ble imidlertid bedt om å gjøre mer enn å kartlegge. Det skulle også legges til rette for en bred *forståelse* av disposisjonene som er gjort og frembringe *innsikt* som vil øke motivasjon for å snu en negativ økonomisk utvikling ved BFE. Det vil selvsagt kreve analyse og diskusjon av forholdet mellom årsak og virkning for å kunne skape forståelse for og gi større objektiv innsikt i ressursfordelingen. Dette kan gjøres uten at man tar standpunkt til hva som er riktig og hva som er galt. Vi synes derfor ikke at utvalget lever opp til forventningene på dette punktet, selv om det er tilløp til diskusjon i utvalgets kommentarer på enkeltområder.

Det er påfallende at utvalget ikke har tatt opp problemstillingen om instituttvis regnskaper siden dette er et åpenbart grep for å kunne forbedre økonomien på BFE. Uten slike regnskaper kan ikke ledelsen vite hvor «skoen trykker» og hva som forklarer avvik fra budsjetter/planer og materialiserte resultater. Hvordan skal ledelsen klare å snu en negativ utvikling uten slik informasjon? Utvalget må jo selv ha erfart hvor store problemer fakultetsadministrasjonen har med å legge fram objektiv og pålitelig informasjon på bordet. Alle fakulteter på UiT bruker det samme økonomisystemet. I dette systemet kan man føre regnskaper både for institutter, prosjekter og faggrupper.

Utvalget har i liten grad gitt innsikt i hvordan fakultetet over tid har tilpasset seg nye og grunnleggende behov. I fakultetets strategiske handlingsplan er et av tre prioriterte satsningsområder å fremme et bærekraftig, konkurransedyktig og innovativt

næringsliv i nord. Videre framhever handlingsplanen at BFEs studietilbud og forskningsmiljøer innen økonomi, innovasjon og ledelse skal være en bærebjelke for Norges ambisjon om utvikling av samfunns- og næringsliv i nord. Handlingsplanen er godkjent av universitetsstyret og dermed førende for fakultetet. For å innfri ambisjonen må Handelshøgskolen innen 2030 bli internasjonalt akkreditert av studieprogrammene (AACSB). Sett i lys av økonomiutvalgets rapport og våre hørings-svar, virker det som om fakultetet verken har evnen eller viljen til å realisere vårt akkrediteringsbehov.

Vi mener at fakultetsstyret har definert mandatet til utvalget for snevert. Årsaken er at en begrunnelse for og vurdering av strukturen til BFE-fakultetet er utelatt fra mandatet. Det må, etter vårt syn, bli tatt strukturelle grep for å kunne snu den negative økonomiske utviklingen ved BFE og få fram en mer behovsrettet ressursfordeling. De tre instituttene har ulike forretningsmodeller. Handelshøgskolen følger primært en undervisningsmodell, mens AMB og NFH er primært forskningsmodeller. Disse to hovedmodellene er ikke komplementære, hverken når det gjelder undervisning eller forskning. Dermed er de også ute av stand til å skape synergier på tvers av de samfunnsvitenskapelige og naturvitenskapelige enhetene.

Vår vurdering er at en vesentlig årsak til de økonomiske problemene på BFE har et strukturelt opphav¹ («elefanten i rommet») som er nedfelt i en styringsstruktur og beslutningsprosess som har forfordelt ressurser og stillinger til de naturvitenskapelige instituttene (AMB og NFH) over mange år – og med en stadig skjevere fordeling over tid. Vi er innforstått med at utvalget ikke skulle utrede om fordelingene har vært riktige eller gale, men de burde i det minste kunne stille spørsmål ved om de er systematisk skjevfordelte eller ikke. Det blir imidlertid gjort et forsøk på en slik analyse når det gjelder «nøkkelfordelte» stipendiatstillinger, men denne tar da dessverre ikke hensyn til Handelshøgskolens historiske opphav, ressursgrunnlag ved etableringen og fusjoneringen med regionale høyskoler. Dette avspeiler etter vårt syn ikke at utvalget viser en bred forståelse for problemkomplekset. Det å utelate slik vesentlig og relevant informasjon bidrar heller ikke til å gi objektiv innsikt.

---

¹ Se også Tellmann, S. M., Røsdal, T. & Frølich, N. N. (2016). *Gjennomgang av organisasjonsstrukturen ved UiT Norges arktiske universitet*. Oslo: NIFU

1.2 Utvalgets sammensetning

Utvalget består av fem personer. Det er en fra hvert institutt, en ekstern og utvalgets leder som er faggruppelider for forskning og økonomi på fakultetet. I tillegg er utvalgets sekretær fra det samme fagmiljøet som utvalgets leder. Denne sammensetningen er representativ for den maktubalansen Handelshøgskolen erfarer som et institutt i et først og fremst naturvitenskapelig fakultet med en fellesadministrasjon som er dominert av de to andre instituttene fysisk og faglig. I fakultets femten årige historie har for eksempel aldri dekanen blitt rekruttert fra Handelshøgskolen. At det var ansatte på Handelshøgskolen som tok initiativ til å belyse og diskutere problemene med ressursfordeling og økonomistyring på instituttnivå, burde også vært reflektert i utvalgets sammensetning. Utvalgets arbeid skulle bidra til å skape tillit blant oss ansatte på Handelshøgskolen om at fakultetet også vil oss vel, og ikke bare har omsorg for de to andre instituttene på BFE og seg selv. Etter vårt syn indikerer rapporten klart og tydelig at egeninteressene til den naturvitenskapelige delen av BFE har seiret i kampen om knappe ressurser på bekostning av fellesinteressene og Handelshøgskolen.

Vi i aksjonsgruppa av ansatte for «En bedre handelshøgskole på UiT» ba innledningsvis om at utvalget burde bli utvidet med ett ekstra medlem som skulle representere de regionale campusene våre for å unngå et for ensidig Tromsø-perspektiv i framstillingen. Høgskolene i Alta, Harstad og Narvik har bidratt med ansatte og viktige ressurser til UiT Handelshøgskolen, blant annet 455 basisfinansierte studieplasser (se utvalgets rapport s. 40) som fakultetet hovedsakelig har benyttet til andre ting enn å støtte disse campusene. Disse campusene har en økonomisk historie som vi kan lære av og også de blir påvirket av fakultets prioriteringer. Forespørselen om en ekstra representant fra regioncampusene ble imidlertid kontant avvist av dekanen. Denne holdningen har ikke bidratt til å skape større tillit mellom fakultetet og ansatte på Handelshøgskolen.

Økonomiutvalget bruker konsekvent HHT som forkortelse for Handelshøgskolen ved UiT. Bokstaven T i dette akronymet står for Tromsø. T-en tar ikke hensyn til at Handelshøgskolen har fire fysiske campuser etter fusjonene med høgskolene i Alta, Harstad, Narvik og Tromsø. Vi vil derfor i dette dokumentet bruke forkortelsen HH

når vi viser til alle campusene ved Handelshøgskolen og ikke bare til den konkrete campusen i Tromsø.

Kapittel 2: Diskusjon

2.1 Instituttene har ulike ikke-komplementære forretningsmodeller

De ulike instituttene har ulike ikke-komplementære forretningsmodeller. Dermed blir det ikke skapt økonomiske synergier mellom dem. HH baserer sin hoved-virk-somhet på undervisning, mens de andre to fakultetene har betydelige mer forskning (se Vedlegg 1, Tabell 1). Det er vanskelig å skape synergier mellom en naturvitenskapelig forskningsmodell og en samfunnsvitenskapelig utdanningsmodell både når det gjelder undervisning og forskning². Det er for eksempel ikke vanlig at økonomi-studenter ved HH tar biologikurs på AMB, eller at biologistudenter ved AMB tar kurs i økonomistyring ved HH. På forskningssiden er det ingen samproduksjon etter 14 år i en felles fakultetsstruktur.

2.2 Underdekningen hos AMB og NFH øker over tid, men blir mindre hos Handelshøgskolen

Fakultetet har bevilget langt mer penger til AMB og NFH i 6-års perioden 2017-2023 (se Vedlegg 1, Tabell 1). De totale kostnadene til NFH har økt med 45 millioner (141-96) i samme periode. Dette gir en samlet kostnadsøkning på 48%. Sum resultat-baserte bevilgninger har i samme periode økt med kun 36 millioner hos NFH når vi inkluderer øremerkinger. Dermed er NFH sin underdekning sirka 9 mill. høyere i 2023 enn i 2017. Regnestykket blir litt bedre for AMB. Her har kostnadene økt med 32 mill. (136-104), mens resultatbaserte bevilgninger har økt med 26 mill. Dette gir en økt underdekning i 2023 på 6 mill. HH har klart å redusere sin underdekning over tid med 4 mill., mens underdekningen altså har økt hos AMB og NFH.

Konsekvensene er at de naturvitenskapelige miljøene er tildelt betydelig flere «stillingshjemler» enn Handelshøgskolen (se Tabell 5 s. 28 i Rapporten). Dette kan også komme til å legge føringer for senere bevilgninger og fordelingsstrukturen på fakultetet.

---

² Se Tellmann, S. M., Røsdal, T. & Frølich, N. (2016). *Gjennomgang av organisasjonsstrukturen ved UiT Norges arktiske universitet*. Oslo: NIFU

2.3 Basisbevilgninger blir brukt til å saldere underdekning

Basisbevilgningen er en residual som sørger for at årsresultatet blir null hos alle instituttene. Basisbevilgningen og underdekningen er dermed identiske beløp. Basisbevilgninger er i 2023 (se Vedlegg 1, Tabell1) den desidert største bevilgningen til både AMB (62 mill.) og NFH (63 mill.), mens det var resultatbevilgninger utdanning (62. mill.) som var størst hos HH. Basisbevilgningen til HH var 41 mill. i 2023. Strategiske satsinger på over 87 millioner i perioden 2016-2022 favoriserer i særdeleshet AMB og NFH.

De tre instituttene har omtrent like store resultatbevilgninger, men ikke like store kostnader (se Vedlegg 1, Tabell1). HH sin kostnadsbase må øke med sirka 20 millioner per år for å bli like stor som hos de to andre. HHs lavere forbruk gjør det mulig for AMB og NFH å opprettholde et større forbruk enn de ellers ville kunne gjort. Dette kan tolkes som en krysssubsidiering fra HH til de to andre instituttene på fakultetet.

Økonomiutvalget påpeker på ss. 33–34 at over tid bidrar nåværende bevilgningspraksis til å redusere insentivmekanismene i systemet. *Dette betyr at instituttene ikke har noen insentiver til å sette “tæring etter næring”*. Det har for eksempel alltid vært en kamp mellom instituttene om å få tildelt nye stillinger i et nullsum-spill uten at det har blitt tatt hensyn til totaløkonomien til det enkelte institutt. Underdekninger har jo likevel blitt løpende saldert med basisbevilgninger.

Dersom dagens modell basert på saldering av underskudd med basisbevilgninger ikke blir endret til en mer insentivkorrekt modell, er det vanskelig å se for seg at den økonomiske utviklingen på fakultetet skal kunne bli bedre. En fortsatt dekning av økte kostnader på AMB og NFH med penger som kunne vært brukt til å finansiere kvalitet i undervisningen på HH og sikre fortsatt vekst der, kan i så fall få lov til å fortsette. Er HH, BFE og UIT tjent med dette?

2.4 Massiv krysssubsidiering av AMB og NFH

Vårt forsøk på å beregne fordelingsmessige konsekvenser av en insentivkorrekt bevilgningspraksis basert på finansierte studieplasser (se Vedlegg 1), avdekker at det kan finne sted en massiv krysssubsidiering mellom instituttene på fakultetet. Taperen

er HH, mens AMB og NFH er vinnerne i fordelingen av stillinger og andre ressurser. Sagt med andre ord: undervisning taper mot forskning i kampen om knappe økonomiske ressurser på BFE-fakultetet.

Det er en påfallende likhet over tid i alle typer bevilgninger til AMB og NFH. Statistisk er det lite sannsynlig at dette skyldes tilfeldigheter. En alternativ hypotese er at fordelingen er et resultat av et spill mellom de tre instituttene der to av spillerne samarbeider på bekostning av det tredje og deler ressursene og gevinsten mellom seg.

Økonomiutvalget kobler også den gjeldende styringsmodellen til spørsmålet om rettferdig fordeling av midler mellom instituttene. Også dette er et sentralt element i uroen rundt bevilgningsøkonomien til fakultetet basert på dagens sentraliserte modell.

2.5 Instituttvise regnskaper fortsatt ikke implementert

Det er altså gode grunner til å spørre om den sentraliserte økonomimodellen til BFE-fakultetet er egnet. Hvorfor har ikke BFE fulgt vanlig UiT praksis og innført instituttvise regnskaper? Alle fakultetene på UiT bruker det samme regnskapssystemet. Her kan man i tillegg til å implementere instituttvise regnskaper, også inkludere prosjektregnskaper og føre regnskap ned på den enkelte faggruppe. Dette blir blant annet gjort på flere institutter på Helsefak som er det suverent største og mest kompliserte fakultetet på UiT. Det er påfallende at det eneste fakultetet på UiT med et eget forsknings- og undervisningsmiljø i økonomistyring ikke har valgt å ta i bruk etablert fagkunnskap og tilgjengelig programvare til å styre virksomheten sin mer effektivt.

Når vi vet (gjennom personlig kommunikasjon) at Økonomiavdelingen (UiT sentralt) i flere år har forespurt BFE om å utarbeide instituttvise regnskaper, og dette enda ikke har blitt implementert, svekker dette vår tillit til styringskjeden ved BFE. Kan vi med bakgrunn i mangelen på relevant styringsinformasjon stole på at styringskjeden ved BFE er opptatt av våre felles interesser og vårt samfunnsoppdrag? Eller er det slik at egeninteressen til naturviterne bidrar til at det blir bevisst underrapportert objektiv informasjon om de økonomiske konsekvensene av egne forskningsambisjoner? Basert på våre analyser kan det virke som at det er makta som rår.

Økonomimodellen som er i bruk ved BFE er med andre ord ikke i stand til å gi korrekt styringsinformasjon til ledelse og styre. Det er da ikke mulig for dem å forutse alvoret i dagens økonomiske situasjon. Dermed er styret fratatt muligheten til å sette inn nødvendige tiltak i tide. Det er nærliggende å spørre hvorfor styret har latt være å korrigere en slik feilslått økonomisk modell i snart femten år. AMB og NFH har en påfallende likhet i både bevilgninger og kostnader (se Vedlegg 1, Tabell 1). Det er lite sannsynlig at så mange likheter skyldes tilfeldigheter. Første skritt mot en løsning på problemene vil være å avvikle sentralstyringen av økonomien på fakultetet, desentralisere denne til instituttene og innføre en insentiv korrektiv modell for fordeling av basisbevilgningene (se avsnittet «Analyse av en insentivkorrekt bevilgningspraksis» i Vedlegg 1).

2.6 Ikke behovstilpasset fordeling av stillinger

Som det påpekes i rapporten, er årsakene til etablering av nye stillinger å fylle et konkret behov. Når det er sagt vet vi at stillinger er forskjellige; vitenskapelige, administrative og tekniske; bevilgningsfinansierte og ekstern finansierte. For handelshøgskolen er det bevilgningsbaserte stillinger som er normen. I Tabell 5 i Rapporten (s. 28) fremgår det at i perioden 2016 til 2021 (etter fusjonene) har antall årsverk for de naturvitenskapelige instituttene økt med 38. På HH var veksten i samme periode 6 årsverk. Av rapporten fremgår det at økningen er basert på en styrking av forskningsdelen, samt satsing på havbruksnæringen ved NFH. Dessverre har ikke Handelshøgskolen fått de stillingshjempler den har fortjent gjennom sin produksjon og aktivitet. Vi frykter at dette kan få betydelige konsekvenser for HHs fremtidige basisbevilgninger.

Videre fastslår rapporten at økningen ved HH «ikke er spesielt stor, sett i forhold til den kraftige økning i studenttallet». Her mener vi rapporten i sterkere grad burde knyttet denne skjevfordelingen opp mot vårt samfunnsoppdrag på undervisnings-siden. Det er et faktum at HH har et betydelig marked for sine fagområder fordi de er relevante, etterspurte og tilpasset behovet til nærings- og samfunnslivet i nord. Med begrensede ressurser har HH vist en imponerende evne til omstilling (blant annet ved å tilby nettbasert undervisning) og vekst i antall studenter. I dag har HH med over 35 studenter per årsverk i 2022 mer enn det dobbelte antall studenter per faglig årsverk sammenlignet med andre norske handelshøgskoler. Det tilsvarende tallet for

AMB og NFH er henholdsvis 1.9 og 3.6 (se Tabell 1, s. 20 i Rapporten). Selv om ressursene til naturvitenskapelig og samfunnsvitenskapelig undervisning ikke helt kan sammenlignes, mener vi at fakultetet bør kunne begrunne hvorfor deres stillingsbehov er viktigere enn økonomifagene ved HH. Utviklingen i den allerede skjeve fordelingen blir enda mer fremtredende dersom vi tar hensyn til de faglige og samfunnsmessige utfordringer vi står overfor i nord. Hvilke fagområder kan i størst grad bidra med kompetanse og kandidater til attraktive stillinger for nærings- og samfunnsliv her hvor vi holder til? De mange studentene fra HH har vært og er etterspurte i samfunnet. Dette er årsaken til at nærmere hver femte student på UiT studerer på HH. Rapportens gir ikke innsikt i dette på en god måte.

Stor undervisningsbelastning og mangel på faglige stillinger har mange og viktige konsekvenser for HHs utvikling og omdømme. For det første går det klart utover fagenes sammensetning og kvalitet. Dekningen av stillinger til de bedriftsøkonomiske fagområder (regnskap, finansiering og økonomisk styring) er betydelig under sammenlignbare økonomimiljøer. Dette er ille – spesielt når det er disse fagene som er bærebjelken i siviløkonomutdanningen som er vårt «gullkort» når det gjelder å tiltrekke studenter og tilfredsstillende etterspørselen etter slik kompetanse i samfunnet. For det andre koster kvalitet i undervisning og forskning tid og ressurser. Kravet om forskningsbasert utdanning lider under nåværende rammebetingelser. Vi klarer ikke å rekruttere fagfolk dersom de vet at de ved neste sving må de undervise 100-talls studenter. Våre nåværende ansatte får ikke anledning til hverken å drive forskning, generere forskningsprosjekter eller veilede phd-studenter på rimelig tid.

HH er med andre ord utsatt for et dilemma mellom lykken å ha populære, samfunnsnyttige og etterspurte fag, og ulykken med å være tilsluttet et fakultet som naturlig nok av ren egeninteresse prioriterer naturvitenskapelige fag og forskning. Behovene er forskjellige – men det er også konsekvensene. Vi er av den formening at stillingsfordelingen mellom NFH og AMB kan være rettferdig (1:1), men at de bruker sin beslutningsmakt til å forfordle seg selv på bekostning av økonomifagene. Sett i et tidsperspektiv dreier dette seg om betydelige beløp. HH har som ambisjon å gjennomføre internasjonal akkreditering (AACSB) av sine studieprogram innen 2030. Dette arbeidet er ennå ikke igangsatt. Vi tror en godkjenning uten betydelig prioritering og satsing på å tilføre HH store ekstra ressurser, vil gjøre en slik akkreditering

uoverkommelig. Den skjeve ressursfordelingen basert på naturviternes egeninteresser og behov vil vi også illustrere med utgangspunkt i fordelingen av rekrutteringsstillinger.

2.8 Rekrutteringsstillinger blir forfordelt til AMB og NFH

Rekrutteringsstillinger er i henhold til rapporten fordelt etter en fastsatt nøkkel, og hvor historisk produksjon av kandidater teller for fremtidig tildeling. Handelshøgskolen fusjonerte med tre høyskoler som i liten grad hadde fokus på produksjon av doktorgrader. Det var derfor naturlig at HH fikk en startkapital på dette området. Når det er sagt viser Tabell 7 s. 32 i Rapporten at HH har fått 3 av 45 strategiske stipendiater, og 2 av 26 strategiske postdoktorer (se også Vedlegg 3). Dersom det hadde vært en bevisst strategisk satsing på de økonomiske-administrative fagene i en oppbyggingsfase, gir disse tallene en klar indikasjon på hvem som definerer strategien (nøkkelen), og hvor det strategiske fokuset på fakultetet ligger. HH har også et behov for postdoktorer innenfor nye og etablerte fagområder (som for eksempel «business analytics», regnskap, finansiering, økonomisk bærekraft med mere). Med betydelig undervisningsbelastning kunne en større tildeling av postdoktorer vært en betydelig ressurs for oss. Til sammenligning har NFH får 20 postdoktorer – 10 ganger mer enn oss. At behovene for deres forskning og undervisning er ti ganger så viktig som for våre fag er vi åpen for å diskutere.

En annen strategisk satsing som rapporten i liten grad belyser, er «strategiske stipendiater». I Tabell 7 på s. 32 i Rapporten fremgår det at HH har fått tildelt 3 (6.6 %) av 45 strategiske stipendiater i perioden 2009–2023 (se også Vedlegg 3). På samme måte som for postdoktorene bør en diskutere beslutningsprosessen og hvem som former de strategiske satsingene. Det er helt tydelig at HH i liten grad har tilgang til deltagelse, forming og utvikling av strategiske satsinger, at fakultetet ikke anerkjenner vår forskning, eller at de ikke definerer satsing på å bygge opp og videreutvikle økonomifagene som «strategisk». Vi forlanger en utfyllende redegjørelse for hvordan og hvorfor og hvordan de «strategiske» rekrutteringsstillinger er fordelt over tid. Hvem er det som bestemmer og legger føringer på slike beslutninger? Etter hva vi forstår er dette noe BFE sentralt er ansvarlig for innenfor de rammene som UIT sentralt gir til fakultetet. Hvorfor er fordelingen av strategiske stipendiater helt like mellom AMB og NFH (foregår det «hestehandler»)? Er det slik at de naturvitenskap-

elige miljøene «blokkerer» frie stipendiatstillinger til egen fordel, eller at de utløser ekstra ressurser som fakultetet ellers ikke ville fått tildelt av stipendiater? For HH er det viktig å få klarhet i hvorvidt vi kan definere utvikling av ny og relevant undervisning som «strategisk satsing» når det gjelder postdoktorer og stipendiater.

Rapporten forsøker å fremstille fordelingen av de resterende rekrutteringsstillingene (65%) som «nøkkelfordelte» og at fakultetet har vært generøs overfor HH. Av tabell 8 fremgår det at i henhold til nøkkelen går HH i pluss med 21 stillinger som en «gave» fra AMB og NFH. Når rapporten først velger å fremstille fordelingen på denne måten, «forholdsmessig mange flere stillinger til Handelshøgskolen enn den sentrale modellen tilsa», vitner det om mangel på en objektiv og balansert fremstilling. Hvorfor er ikke samme ordbruk benyttet på områder hvor HH har fordelt ressurser til BFE? Det som er enda mer betenkelig, er at rapporten ikke «historieforklarer» eller drøfter denne tildelingen i forhold til behov, og tar en totalvurdering av alle samlede rekrutteringsstillinger. HH har fått tildelt 20% (41) av alle samlede rekrutteringsstillinger ved fakultetet i perioden 2009 til 2023. Påstanden i Rapporten om at «Rekrutteringsstillinger er blitt fordelt relativt likt mellom de tre instituttene (s. 33)» mener vi er en sannhet med modifikasjoner.

Det er riktig at HH i startfasen fikk ekstra stillinger i henhold til en historisk «fordelingsnøkkel». Men det var helt nødvendig siden HH historisk sett ikke hadde en nøkkel som kunne åpne døren til rekrutteringsstillinger. Som nevnt over besto det vesentlige av undervisningsstaben av personer uten doktorgrad og uten forskererfaring. De naturvitenskapelige fakultetene hadde lange og mange tradisjoner med utdanning av stipendiater og bruk av postdoktorer. Hvorvidt de har hatt et større behov enn HH kan vurderes ut ifra en vurdering av hvor deres postdoktorer og stipendiater ender opp etter sin utdannelse (samfunnsoppdrag / behov). Får de for eksempel nyttige og relevante stillinger etter sin utdanning? Bidrar de til «attraktive og levedyktige samfunn i nord»?

For HH har stipendiatene vært en svært viktig ressurs. Rekrutteringsstillinger til HH har gitt store økonomiske fordeler for fakultetet i form av flere studieplasser, bidrag til undervisning/forskning og økt faglig utvikling/kvalitet i økonomifagene. Erfaringer har vist at lokal rekruttering fungerer best når det gjelder fremtidig

rekruttering og nytteverdi. Utfordringene har ligget i mangelfull veiledningskompetanse og ressurser (høy undervisningsbelastning) på sentrale bedriftsøkonomiske fagområder, samt at HH i liten grad får rekruttert stipendiater i disse fagene uten å lokke med ekstra incentiver. Våre masterstudenter, spesielt siviløkonomene, får gode lønninger og arbeidsbetingelser lenge før de er ferdig med sin mastergrad. Dette er en også utfordring for andre handelshøgskoler i Norge. Vi har i Vedlegg 3 gitt en mer utfyllende begrunnelse for at HH ikke er forfordelt når det gjelder rekrutteringsstillinger slik rapporten forsøker å fremstille. Saken er heller den at HH har et stort udekket behov for rekrutteringsstillinger. Trenden de senere årene er at vi har fått relativt færre stillinger fordi fakultetet har et forskningsfokus/strategi (ikke undervisning) som døråpner til «rekrutteringsstillinger». På dette området har vi mistet viktige ressurser, engasjement, retning og mye tid. Dette har hemmet vårt arbeid med å utvikle høyere kvalitet i forskningsbasert undervisning og økonomisk- administrativ forskning til beste for UiTs overordnede strategi «Drivkraft i nord».

Vedlegg 1: Kritikkverdig bevilgningspraksis og økonomistyring på BFE-fakultetet

Sammendrag

Dette notatet gir en oversikt over utviklingen i økonomiene til de tre instituttene HH, NFH, og AMB ved BFE-fakultetet for årene 2017 etter at alle fusjonene var gjennomført ved HH og 2023. Analysen avdekker flere kritiske funn:

- De tre instituttene har ulike ikke-komplementære forretningsmodeller. Dermed blir det ikke skapt økonomiske synergier mellom dem.
- HH har klart å redusere sin underdekning over tid, mens underdekningen har økt hos AMB og NFH.
- Underdekningen blir dekt eller saldert med basisbevilgninger.
- Dette betyr at instituttene ikke har noe insentiv til å sette “tæring etter næring”. Konsekvensen er feile styringssignaler til ledelse og styre.
- HH sine basisbevilgninger må øke med 20 millioner per år for å bli like store som hos de to andre instituttene.
- HHs lavere forbruk gjør det mulig for AMB og NFH å opprettholde et større forbruk/flere ansettelser enn de ellers kunne gjort.
- Dermed krysssubsidierer HH disse to instituttene. Beløpet er betydelig, spesielt hvis basis hadde blitt fordelt intensivkorrekt mot finansierte studieplasser.
- Strategiske satsinger på over 87 millioner i perioden 2016-2022 favoriserer AMB og NFH.
- AMB og NFH har en påfallende likhet i både resultatbevilgninger og kostnader. Det er lite sannsynlig at så mange likheter skyldes tilfeldigheter.
- Første skritt mot en løsning på problemene vil være å avvikle sentralstyringen av økonomien på fakultetet, desentralisere denne til instituttene og innføre en insentiv korrektiv modell for fordeling av basisbevilgningene.

Analyse av nåværende bevilgningspraksis

Tabell 1 under viser og sammenligner utviklingen i ulike typer bevilgninger, kostnader og underdekning for HH, BFE og AMB i 2017 og i 2023. I denne første analysen blir det forutsatt at basis er å anse som frie midler. Det er altså ikke noen føringer på hvordan basis kan brukes. Den er for eksempel ikke knyttet til finansierte studieplasser. Økonomiutvalget tar en slik forutsetning når de i figur 20 på side 50 skriver at underdekning er lik basis, det vil si at basisbevilgningen blir brukt til å dekke løpende underdekning.

Datagrunnlaget er hentet fra Økonomiutvalgets rapport (ss. 18-19). Selv om metoden som blir brukt i analysen er enkel, er funnene interessante.

Ulike forretningsmodeller, ingen synergier

Vi kan lese av Tabell 1 at HH har en helt annen forretningsmodell enn AMB og NFH. Den største inntekstsposten til HH var i 2023 resultatbevilgning utdanning (62 mill.). Vi kan derfor si at HHs eksistens er basert på en utdanningsmodell. Basisbevilgninger var viktigst for AMB og NFH det samme året (henholdsvis 62 og 63 mill.). Men vi ser også at resultatbevilgninger forskning, netto bidrag fra eksterne forskningsprosjekter og øremerkinger er svært viktige for AMB og NFH. Vi kan da si at disse to instituttene primært følger en forskningsmodell. Det blir selvsagt også forsket på HH, men i likhet med andre samfunnsvitenskapelige miljøer driver vi med kostnadseffektiv forskning som ikke krever stor tilførsel av ekstern finansiering. Til tross for stor undervisningsbelastning og mangel på forskerkompetanse innen enkelte fagfelt har vi en tilfredsstillende publisering sammenlignet med andre handelshøgskoler i Norge. I fagstaben har vi noen forskere som publiserer i internasjonale toppjournaler.

Det er vanskelig å skape synergier mellom en naturvitenskapelig forskningsmodell og en samfunnsvitenskapelig utdanningsmodell både når det gjelder undervisning og forskning³. Det er for eksempel ikke vanlig at økonomistudenter ved HH tar biologikurs på AMB, eller at biologistudenter ved AMB tar kurs i økonomistyring ved HH.

---

³ Se Tellmann, S. M., Røsdal, T. & Frølich, N. (2016). *Gjennomgang av organisasjonsstrukturen ved UiT Norges arktiske universitet*. Oslo: NIFU

Det er like uvanlig at forskere på de to instituttene sampubliserer. Siden de to fagområdene er lite komplementære, blir det heller ikke skapt synergier mellom dem; hverken når det gjelder undervisning eller forskning.

Tabell 1. Utviklingen i instituttøkonomiene på BFE-fakultetet*

	Institutt	2017	2023	Endr.	Kommentarer
Basisbevilgning	HH	45	41	-4	NFH og AMB er like både i 2017 og i 2023.
	NFH	54	63	9	
	AMB	56	62	6	
Resultatbevilgning utdanning	HH	43	62	19	NFH og AMB er nokså like i 2017 og i 2023.
	NFH	7	15	8	
	AMB	8	12	4	
Resultatbevilgning forskning	HH	1	3	2	NFH og AMB er like både i 2017 og i 2023.
	NFH	6	10	4	
	AMB	7	11	4	
Netto bidrag ekst. prosjekter	HH	1	2	1	NFH og AMB har blitt like i 2023.
	NFH	10	25	15	
	AMB	16	23	7	
Øremerkinger	HH	12	10	-2	NFH og AMB er like både i 2017 og i 2023.
	NFH	19	28	9	
	AMB	17	28	11	
Sum resultatbevilgninger	HH	57	77	20	Alle tre instituttene har blitt like i 2023.
	NFH	42	78	36	
	AMB	48	74	26	
Sum alle bevilgninger	HH	102	118	16	Fakultetet satser mest på NFH og AMB.
	NFH	96	141	45	
	AMB	104	136	32	
Sum kostnader	HH	102	118	16	NFH og AMB er like både i 2017 og i 2023.
	NFH	96	141	45	
	AMB	104	136	32	
Underdekning	HH	45	41	-4	NFH og AMB er like både i 2017 og i 2023.
	NFH	54	63	9	
	AMB	56	62	6	
Resultat	HH	0	0	0	Underdekning blir saldert med basis slik at resultatet blir null.
	NFH	0	0	0	
	AMB	0	0	0	

* Kilde: Økonomiutvalget BFE, Rapport våren 2023, ss. 18-19.

Ulik utvikling i bevilgningene til instituttene

Basisbevilgningen er en residual som sørger for at årsresultatet blir null hos alle instituttene. Basisbevilgningen og underdekningen er dermed identiske beløp.

Basisbevilgninger er i 2023 den desidert største bevilgningen til både AMB (62 mill.) og NFH (63 mill.), mens var resultatbevilgninger utdanning (62. mill.) var størst hos HH. Basis til HH var 41 mill. i 2023.

Underdekningen er kostnader som instituttene ikke makter å finansiere med egne resultatbevilgninger. I bedriftsøkonomisk terminologi er underdekning det samme som underskudd. Tabell 1 viser at NFH og AMB har hatt omtrent like store underskudd både i 2017 og i 2023.

Basisbevilgningen (og dermed underdekningen) har økt med 6 mill. hos AMB og 9 millioner hos NFH siden 2017. Hos HH er underdekningen derimot redusert med 4 mill. i samme periode. Underdekningen hos HH var sirka 10 mill. lavere enn hos de to andre instituttene i 2017. Dette beløpet var doblet til 20 mill. i 2023. Tar vi gjennomsnittet av disse to tallene får vi en årlig forskjell i underdekning på 15 mill. I løpet av seksårsperioden 2017-2023 summerer dette seg til en forskjell på 90 mill. Dette er et betydelig beløp og en indikasjon på at to av de tre instituttene blir forfordelt av fakultetet når det gjelder basisbevilgninger.

Fakultetet har altså bevilget langt mer penger til AMB og NFH i 6-års perioden. De årlige totale kostnadene til NFH har økt med 45 millioner (141-96). Dette gir en samlet kostnadsøkning på 48% i perioden. Sum resultatbaserte bevilgninger har i samme periode økt med kun 36 millioner hos NFH når vi inkluderer øremerkinger. Dermed er NFH sin underdekning sirka 9 mill. høyere i 2023 enn i 2017. Regnestykket blir litt bedre for AMB. Her har kostnadene økt med 32 mill. (136-104), mens resultatbaserte bevilgninger har økt med 26 mill. Dette gir en økt underdekning i 2023 på 6 mill.

I motsetning til NFH og AMB har altså underdekningen hos HH blitt 4 mill. lavere i samme periode (41-45). Dette har skjedd samtidig som resultatbevilgningene har økt med 20 millioner (77-57). Sett med bedriftsøkonomiske øyne er det liten tvil om hvilket institutt som har vært best i økonomiklassen de siste seks årene.

De tre instituttene har omtrent like store resultatbevilgninger, men ikke like store kostnader. HH sin kostnadsbase må øke med sirka 20 millioner per år for å bli like stor som hos de to andre. Vårt lavere forbruk gjør det mulig for AMB og NFH å opprettholde et større forbruk og ansette flere personer enn de ellers ville kunne gjort. Dette kan vi tolke som en kryssubsidiering fra HH til de to andre instituttene på fakultetet.

Større strategiske satsninger forfordeler AMB og NFH

I vedlegg 3 (ss. 40-44) i Økonomiutvalgets rapport omtales større satsinger ved BFE. Av oversikten ser vi at BFEs egeninnsats i forhold til HH var én stilling på satsingen «Innovasjon og entreprenørskap» samt lønnsforpliktelser for to stillinger på satsingen «Virtuell bachelor og fleksibiliserte utdanningstilbud». Alle andre satsinger og tilhørende forpliktelser fra fakultetet er kommet AMB og NFH til del.

Lønnsforpliktelsene i satsinger på HH er med stor grad av sannsynlighet innekket av den økte studiepoengproduksjonen som følger av disse. Forpliktelsene som har fulgt satsingene på AMB og NFH og inndekningen av disse er ikke dokumentert. For å komplettere bildet av fakultetets satsinger, viser vi nedenfor en sammenstilling av satsinger som er belastet fakultetets budsjetter fra 2016 til 2022. Tallene er hentet fra FS-godkjente budsjetter for hvert av årene.

Strategiske satsinger bør være selvfinansierende i løpet av relativt kort tid dersom det strategien er vellykket. Strategiske satsinger på universitetsnivået medfører imidlertid også en kortsiktig tilpasning på fakultetene for å få tak i disse midlene. En slik tilpasning inkluderer øremerking av stillinger selv om de ikke nødvendigvis er selvfinansierte etter at satsingen og finansieringen fra universitetsnivået opphører. Rapporten gir ikke slike betraktninger om hvilke satsinger som er lønnsomme eller ikke.

Tabell 1. Satsninger på fakultetet i perioden 2016-2022 (alle tall i 1000 kroner)*

	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	Sum
Store nyanskaffelser:	2 250	3 000	3 000	3000	4 500	6 000	3 000	24 750
Spesielle satsinger (eks. Marbio, COAT):	2 400	2 400	2400	2 800	10 600	9 700	10 800	41 100
Ekskursjoner AMB/NFH:	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	7 000
Strategiske satsinger:	1 500	1 500	1 500	2 500	2 000	3 750	1 750	14 500
Sum	7 150	7 900	7 900	9 300	18 100	20 450	16 550	87 350

* Kilde: Årlige FS-godkjente budsjetter.

Fra 2016 til og med 2022 er det til sammen budsjettert med 24,75 millioner i såkalte store nyanskaffelser. Det er rimelig å anta at svært lite av dette er gått til HH da det på grunn av HHs forretningsmodell ikke er behov for store nyanskaffelser av utstyr. Fakultetet har også hatt en budsjettpost for spesielle satsinger. Over syvårsperioden er det til sammen bevilget 41,1 millioner til disse satsingene. De senere år har dette vært satsinger på Marbio og COAT. I en samlepост i budsjettet har det vært inkludert 1 million i året til ekskursjoner og praksis som har blitt gjennomført i utdanningene på AMB og NFH. Forutsatt at dette har vært budsjettert med i hele perioden, er AMB og NFH tilgodesett med 7 millioner for noe som HH har dekket over eget driftsbudsjett. Budsjettet har også en post som kalles strategiske satsinger. I perioden er det avsatt totalt 14,5 millioner på denne posten. Det er rimelig å anta at svært lite av dette har kommet HH til gode.

Til sammen har fakultetet i perioden brukt 87,35 millioner over eget budsjett til anskaffelser og satsinger (gjennomsnittlig 12,48 millioner per år). Disse midlene har i svært liten grad kommet HH til gode.

Påfallende like bevilgninger til AMB og NFH

Resultatbaserte bevilgninger er ganske like for de tre instituttene i 2023. Det er dessuten en påfallende likhet både i 2017 og i 2023 mellom AMB og NFH når det gjelder alle bevilgningsarter. Siden denne likheten også inkluderer basisbevilgninger, er også underdekningen lik mellom disse instituttene på begge måletidspunktene. Det må være lov å spørre om dette er tilfeldig eller om det finner sted en bevisst eller

ubevisst koordinering av økonomiene til disse to instituttene. I så fall, hvem deltar i spillet og hvilke regler blir fulgt? Det er viktig å få svar på hvem i styringskjeden det er som prioriterer hva som blir tildelt til hvem og på hvilket grunnlag. Kriteriene må være åpne og bidra til tillit i organisasjonen.

Midler kan øremerkes eksternt (KD), av nivå 1 (UiT) og av nivå 2 (BFE). Øremerking av rekrutteringsstillinger er en del av dette bildet. Denne finner sted på fakultetsnivå. Tabell 1 viser at omtrent samme øremerkinger har blitt tilført AMB og NFH i perioden. Øremerkingen til disse to instituttene har vært 1,5 til nesten 3 ganger høyere enn til HH. Også her er det viktig med åpenhet rundt prioriteringene. Hva kan HH gjøre for å bli bedre representert på lista med øremerkede tiltak?

Analyse av en insentivkorrekt bevilgningspraksis

I denne delanalysen utfordrer vi økonomiutvalgets og dermed også fakultetets forståelse av basisbevilgninger. Vi forutsetter nå at basis *ikke* er frie midler som kan brukes til å dekke instituttens fortløpende underskudd uavhengig av årsaken til disse. I stedet hevder vi at myndighetenes intensjon med basis er å finansiere tildelte studieplasser. Et eksempel kan klargjøre.

UiT fikk mange nye basisfinansierte studieplasser i medisin over statsbudsjettet i 2022. Regjeringen mente at det var et behov for å utdanne flere leger ved UiT. Deres virkemiddel var da å gi flere basisfinansierte studieplasser. Vi kan forestille oss at UiTs rektor takket for denne bevilgningen og i neste omgang ga den til lærerutdanningen ved HSL fordi de sliter med økonomien. Hvordan ville dette blitt mottatt? Ville rektor hatt jobben i dag som følge av en slik omdisponering? Ville universitetsdirektøren fortsatt hatt jobben dersom han støttet rektor i beslutningen og til og med hjalp han med å gi ufullstendig og villedende informasjon til universitetsstyret for å få gjennomslag for en slik prioritering? Ville universitetsstyret bestått av de samme medlemmene dersom de aktivt støttet en slik beslutning av rektor? Det er heller ikke urimelig å tenke seg at Riksrevisjonen ville undersøkt saken og konkludert med at denne praksisen er ulovlig.

Intensjonen til regjeringen var selvsagt at bevilgningen faktisk skulle bli anvendt til det formålet den var tenkt å brukes til. På tilsvarende måte har regjeringen gitt basisfinansiering til mange andre studieplasser ved UiT med formål om å øke kapasiteten innenfor disse utdanningene. Formålet har ikke vært å styrke andre utdanninger – da hadde de fått egne basisfinansierte studieplasser. Formålet med basisfinansierte studieplasser kan derfor ikke ses på som frie tilførte midler som universitetet eller fakulteter kan disponere til for eksempel underskuddsaldring.

I tabell på side 40 har utvalget summert studenttall på instituttnivå og satt disse opp mot basisfinansierte studieplasser i henholdsvis 2009 og 2022. Selv om dette har vært etterspurt siden 2009, har fakultetsledelsen vegret seg for å dele denne informasjonen med begrunnelse om at det har vært «vanskelig» eller «umulig». Da er det betimelig å spørre seg hvorfor økonomiutvalget så enkelt har fått tak i tallene og evnet å fordele disse på instituttnivå? Selv om utvalget ikke har utredet hvilke finansieringskategorier studieplassene tilhører, gir tabellen likevel svært viktig informasjon for å kunne si noe mer konkret om instituttøkonomiene.

I følge tabell på side 40 i Økonomiutvalgets rapport hadde de tre instituttene følgende antall basisfinansierte studieplasser i 2022: HH, 1031 eller 79%, NFH, 195 eller 14,9% og AMB, 80 eller 6,1%. Selv om fordelingen ikke er justert for finansieringskategorier, gir den likevel et svært entydig bilde av den forholdsmessige fordelingen mellom de ulike utdanningene på instituttene. Det er rimelig å tro at denne nøkkelen gir en intensivkorrekt fordeling av basisbevilgningene basert på tildelte studieplasser.

Nedenfor har vi tatt utgangspunkt i vedlegg til sak 51/22 til fakultetsstyret. Der redigjøres det for instituttøkonomiene, men fordeling av basisbevilgning på instituttnivå gjøres ikke. Dermed presenteres kun et halvt bilde til styret. Nå foreligger det objektive tall på basisfinansierte studieplasser i 2022 og fordelingen av disse mellom instituttene (se tabell side 40). Dermed lar det seg gjøre å *simulere* instituttøkonomiene på en mer fullstendig måte. Dette viser vi i Tabell 2 under.

Tabell 2. Nøkkeltall fra en tidligere analyse av instituttøkonomiene for 2021*

	<i>AMB</i>	<i>HH</i>	<i>NFH</i>	<i>Sum</i>
Resultatinntekter	50	58	48	156
Totale kostnader	111	108	104	323
Netto kostnader	61	50	57	167
Inndekningsgrad	45%	54%	46%	48%

* Kilde: Vedlegg til sak 51/22 til fakultetsstyret. Alle tall i hele millioner.

I henhold til økonomiutvalgets terminologi, hadde AMB en underdekning på 61 millioner, HH 50 millioner mens NFH hadde en underdekning på 57 millioner. Videre viser utvalgets rapport at disse underdekningene blir saldert med tilførte basisbevilgninger (figur 20 s. 50).

Skjult kryssubsidiering

Basisbevilgningen til BFE var på 170 millioner i 2021 (Sak 51/22, s. 24). I saksframlegget diskuteres det hva basisbevilgningen hadde vært dersom samtlige studieplasser på de ulike instituttene var basisfinansiert. Det framkommer at basisbevilgningen da skulle ha vært på 197,6 mill., men faktisk tildelt basis for 2021 var på 170 mill. kr. *Med andre ord bruker fakultetet i sak 51/22 samme forståelse av basis som vi legger til grunn her.*

Dersom vi fordeler basisbevilgningen på instituttene i henhold til relativ andel av basisfinansierte studieplasser slik økonomiutvalget har dokumentert på side 40 i sin rapport, får vi oppstillingen i Tabell 3.

Tabell 3. Instituttøkonomiene med insentiv-korrekt fordeling av basis i 2021

<i>Alle tall i hele millioner.</i>	<i>AMB</i>	<i>HH</i>	<i>NFH</i>	<i>Sum</i>
Netto kostnader	-61	-50	-57	-167
Relativ andel av basisfinansierte studieplasser	10	134	25	170
Netto overskudd/underskudd	-51	85	-31	3

Vær oppmerksom på at i Tabell 3 over er ikke fordelingen av basis justert for ulike finansieringskategorier. Tabellen gir likevel uttrykk for at det finner sted en betydelig kryssubsidiering mellom instituttene. AMB og NFH gikk med henholdsvis 51 og 31 millioner i underskudd i 2021 dersom denne fordelingen av basis blir lagt til grunn, mens HH ville hatt et overskudd på 85 millioner.

Denne type analyser har ikke fakultetsledelsen gjort. Denne unnlatsen er problematisk siden fakultetsstyrene dermed har hatt mangelfull styringsinformasjon i alle år. Etter vår vurdering representerer dette en alvorlig svikt i virksomhetsstyringen av fakultetet. Gitt økonomiutvalgets objektive tallgrunnlag, vil fakultetet enkelt kunne gjøre tilsvarende analyser som er justert for finansieringskategorier.

Vedlegg 2: Overproduksjon undergraver Handelshøgskolens kvalitet og omdømme

Sammendrag

- Handelshøgskolen ved UiT er det største instituttet ved UiT basert på antall studenter fordi hver femte student ved UiT studerer hos oss.
- Det nye nettbaserte bachelorprogrammet i økonomi og administrasjon har opplevd en stor økning i søkere, med over 667 studenter registrert etter to opptak og rundt 1 000 studenter etter tredje opptak.
- Handelshøgskolen har derfor kapasitetsutfordringer og økt bemanningsbehov både på kort og lang sikt.
- Det nåværende antall studenter er ikke bærekraftig, særlig med tanke på undervisningskvalitet og evnen til å rekruttere og beholde vitenskapelig personell.
- Handelshøgskolen har mer enn det dobbelte antall studenter per faglig årsverk sammenlignet med andre norske handelshøgskoler. AMB og NFH har et meget lavt antall.
- For å opprettholde kvalitet kan enten studenttallet reduseres på HH, eller antall FoU-stillinger økes. Det virker ikke som om fakultetet er i stand til å tilpasse seg nye behov.
- Datagrunnlaget for å kunne vurdere lønnsomheten til eksternt finansierte prosjekter er mangelfullt. Det er grunn til å stille spørsmål ved hvor lønnsomme disse egentlig er.

Store produktivitetsforskjeller mellom instituttene

Når statistiske fremstillinger av produksjon og produktivitet blir kommunisert på fakultetsnivå kan det virke som om at BFE i snitt gjør det bra både på anskaffelser av ekstern finansiering, publikasjonspoeng per årsverk, antall studenter per ansatt med mere. Dette gir etter vår mening ikke et riktig bilde av en faglig BFE-enhet. Sannheten er nærmere en «illusjon» om flerfaglighet og komplementaritet mellom faglige vitenskaper og mellom forskning og undervisning på tvers av instituttene ved BFE.

Forskningen på HH må ta utgangspunkt i økonomifagene for å kunne gi forskningsbasert undervisning av høy og relevant kvalitet. Vi har mange studenter som fortjener kvalitet og relevans i undervisningen. På samme måte er forskningen på AMB og NFH viktig for de fag de underviser i, og den samfunnsnyttige forskningen de ellers gjør. Per i dag det ingen felles publisering eller synergi mellom forskningstemaene på NFH/AMB og på HH. Et fåtall studenter ved NFH følger noen kurs på HH, men de er ikke flere enn de vi har fra andre institutter ved UiT.

En sammenligning i produktivitet, nytte og behov er vanskelig å vurdere mellom så vidt forskjellige fagområder som økonomi og naturvitenskap. Derfor er det også vanskelig å fordele ressurser mellom så to vidt forskjellige fagfelt innenfor samme fakultetsstruktur. Dessuten mener vi at produktivitet i forskningen er en funksjon av antall personer med forskerutdanning (basis), antall nyansatte med forskerutdanning (Tabell 5 i Rapporten) og fordeling av rekrutteringsstillinger (Tabell 7 i Rapporten). Når HH ikke er tildelt samme nivå og vekst i personellressurser, kan en neppe forvente økt produktivitet på dette feltet. Tar vi hensyn til vekst i undervisningsbelastning blir produktivitetsvurderinger enda vanskeligere for HH.

I kapittel 4 i utvalgets rapport instituttenes resultatskapende produksjon dokumentert. I tabell 2 (s. 20) vises antall studenter per faglig årsverk samt publiseringspoeng per UFF i 2022. Der ser vi at HH hadde 35,39 studenter per faglig årsverk. AMB og NFH hadde henholdsvis 1,92 og 3,58 studenter per faglig årsverk. Tabellen vises også bildet på sammenlignbare handelshøgskoler og institutt.

Figur 9 (s. 21) viser produksjonen av 60-studiepoeng (stp.) enheter per faglig årsverk og institutt. Her ser vi at HH produserte over 18 (atten) 60-stp. enheter per faglig

årsverk. AMB og NFH produserte like i overkant av 2 (to) slike enheter per faglig årsverk.

Tabell 2 (s. 20) viser videre at AMB produserte 1,67 publiseringspoeng per UFF i 2022, NFH 1,07 og HH 0,71. Her er HH tilsynelatende dårligst i klassen. Men vi må ta hensyn til flere bakgrunnsvariabler som modererer disse produktivitetstallene. HH har en langt større undervisnings- og veiledningsbelastning på bachelor- og masternivået enn ansatte på de to andre instituttene. På HH har vi dessuten et antall universitetslektorer og førstelektorer som bare underviser og ikke publiserer. Uten at HH får betydelig økt tilgang til nye stillinger av ansatte med doktorgrad og forskningskompetanse, kan en ikke forvente en forskningsproduktivitet på nivå med de beste handelshøgskolene i Norge.

Men aller viktigst er kanskje den tydelige kausale sammenhengen mellom antall tildelte doktorgrader, antall avlagte doktorgrader og antall produserte publikasjonspoeng. Hver doktorgrad gir minst tre publikasjoner. Postdoktorer produserer enda flere. HH er taperen i kampen om stipendiater og postdoktorer. Mot en slik bakgrunn kan vi ikke forvente at HH skal produsere like mange publikasjonspoeng per UFF som de to andre instituttene på fakultetet. Den handelshøgskolen i Norge som har flest publiseringspoeng per ansatt er NMBU. Det er også de som har relativt flest stipendiater/rekrutteringsstillinger per ansatt.

Likevel har vi på HH flere forskere som over tid har publisert i gode internasjonale journaler. Og dette får vi til med svært beskjedne prosjektmidler. Vi våger den påstanden at forskerne på HH publiserer mer forskning per investert krone enn forskerne på de to andre instituttene. Men her må vi også ta hensyn at denne forklaringen er gjengs mellom samfunnsvitenskap og naturvitenskap.

Produktivitetsforskjellene mellom instituttene er meget store. Dette illustrerer store forskjeller i hvor effektivt undervisningsressursene blir benyttet på instituttene. Undervisningsbelastningen på HH er ikke bærekraftig. Belastningen går utover undervisningskvaliteten og undergraver HHs omdømme og konkurransekraft. Dette vil påvirke fakultetets økonomi i svært negativ retning. For å underbygge dette,

henviser vi til HHs innspill til endelig budsjettfordeling for 2023 (vedlegg til fakultetsstyresak 2/23). Nedenfor har vi en faksimile av innspillet.

Budsjettinnspill 2023 - Handelshøgskolen ved UiT

Handelshøgskolen ved UiT fortsetter å være det største instituttet ved UiT målt i antall studenter. Høsten 2021 var første opptak på vårt nye nettbaserte bachelorprogram i økonomi og administrasjon som erstattet det campusbaserte programmet ved campus Alta. Dette omleggingen resulterte i en formidabel økning i antall søkere og det er 300+ registrerte studenter på programmet. I 2022 tok vi opp kull 2 på samme program, her også ca 300 studenter. I dag er det dermed 667 studenter ved dette programmet. Og vi forventer et nytt kull på ca 300 studenter ved opptak 2023. Stor popularitet for Handelshøgskolen sine emner, høyt studentopptaket på den ene siden, og frafall av vitenskapelige ressurser på grunn av oppsigelse, naturlig avgang og rekrutteringsutfordringer har gjort at instituttet har nådd kapasitetstaket innenfor sentrale fagområder.

Handelshøgskolen har både kortsiktige og langsiktige bemanningsbehov. I dette budsjettinnspillet vil vi dermed først redegjøre for bakgrunnen for ressursbehovet ved instituttet, før vi adresserer de enkelte stillingshjemlene vi ønsker tilført på kort sikt i Budsjett 2023. Gitt at det ikke er rom for særlig nye fakultetsfinansierte stillinger, forsøker vi å tilpasse eksisterende bemanning i forhold til endrede behov. Både pensjonsavganger og det at folk slutter, gjør dette mulig. Nedenfor har vi framhevet tiltak vi ønsker å gjøre i forhold til endringer/nye programporteføljer og som tar hensyn til fakultetets økonomi.

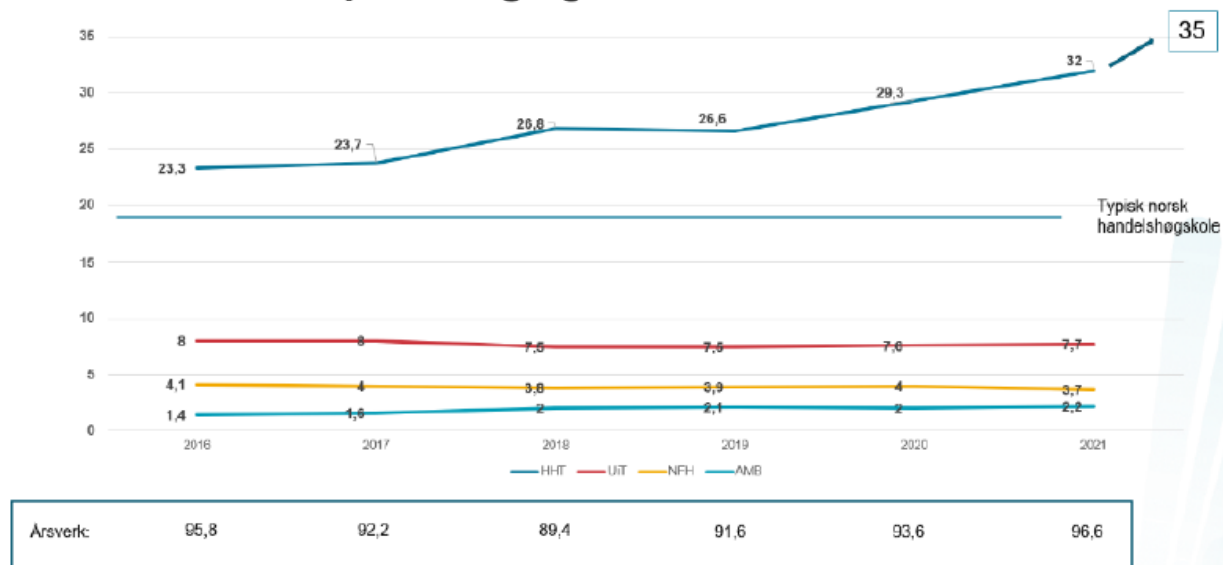
- Handelshøgskolen foreslår ingen nye vitenskapelige stillinger.
- Handelshøgskolen vil se på muligheter for å kunne delfinansiere ny administrativ stilling innen karriereutvikling og næringslivskontakt.
- Handelshøgskolen skyver ansettelsestidspunkt på nyansettelser fram i tid for å redusere lønnskostnader.

Det er viktig å merke at disse tilsetningene ikke dekker bemanningsbehovet ved Handelshøgskolen for de kommende årene, og at studentproduksjonen på nåværende nivå ikke er bærekraftig på lengre sikt. Dette gjelder både i forhold til undervisningskvalitet og vår evne til å rekruttere/beholde vitenskapelige medarbeidere. Utfallet av studieprogramkartleggingsprosessen ved UiT er dermed svært viktig for videre veivalg og aktivitetsnivå ved Handelshøgskolen.

Overordnet bemanningsbehov for vitenskapelige stillinger

Figur 1 nedenfor viser utviklingen i antall FoU-årsverk og antall studenter per FoU-årsverk fra 2016 til og med 2022. Antallet studenter per faglige årsverk øker år for år på HH. I 2022 er det ca. 35 studenter per faglige årsverk.

Studenter per faglige årsverk

Figur 1: Studenter per FUF: 2016-2021

Denne utviklingen kan ikke fortsette da dette rammer både undervisningskvaliteten og vår posisjon og omdømme som en attraktiv arbeidsplass. Vi er på nåværende tidspunkt svært sårbare på undervisningssiden med mange II-er stillinger og for få faste vitenskapelige og administrative stillinger.

Utviklingen kan løses på to måter: 1) redusere antall studenter eller 2) øke antall FoU-stillinger. Dersom vi går for alternativ 1, vil det også medføre tapte inntekter spesielt i form av studiepoengproduksjon og også kandidatproduksjon. Føringer fra departementet gir også tydelige signaler på at fleksible studietilbud og høy studentproduksjon er et viktig nøkkeltall for universitetene. Studentproduksjon per studieprogram er også nøkkeltall som benyttes i argumentasjon for gjennomføring av den pågående studieprogramkartleggingen ved UiT. I dette notatet legges derfor alternativ to til grunn; opprettholde studentmasse og øke antall FoU-stillinger. Merk at i dette notatet ser vi for enkelthetsskyld kun på FoU-stillinger, men økt aktivitet vil naturlig nok også medføre behov for administrative ressurser.

Vist i Tabell 1 under er antall studenter per faglig årsverk. Tabellen viser tall for Handelshøyskolen ved UiT samlet og ved andre institutt og institusjoner som det er relevant for Handelshøyskolen å sammenligne seg med. Nederst i tabellen vises også studenter per faglig årsverk fordel mellom nettbasert studier campus Alta, og øvrige campuser.

I 2021 hadde Handelshøgskolen ved UiT 3091 registrerte studenter fordelt på 96,6 faglige årsverk, noe som gav 32 studenter per faglige årsverk. For handelshøgskolene i Norge er i henhold til DBH, antall studenter per faglig årsverk på sirka 20. Av sammenliknbare Handelshøgskoler kan en nevne Handelshøgskolen ved Universitetet i Stavanger som i 2021 hadde 19,4 studenter per faglig årsverk og Handelshøgskolen ved Nord universitet som hadde 16,7 studenter per faglig årsverk. Tilsvarende tall for Norges Handelshøgskole i Bergen var 14,1 studenter per faglig årsverk.

Studenter per faglige årsverk	2016	2017	2018	2019	2020	2021
AMB	1.4	1.6	2.0	2.1	2.1	2.2
NFH	4.1	4.0	3.8	3.9	4.0	3.7
Norges Handelshøgskole	13.5	13.6	13.9	14.3	12.8	14.1
Handelshøgskolen Nord		16.9	14.8	14.3	16	16.7
Handelshøgskolen ved UiS		19.4	21.8	21.6	22.9	19.4
Handelshøgskolen ved UiT	23.3	23.7	26.8	26.6	29.6	32.0
Handelshøgskolen campus Alta	37.2	33.9	57.5	63.6	78.4	91.7
Handelshøgskolen - (Harstad, Tromsø og Narvik) ¹	20.1	21.1	19.6	18.2	18.9	19.4

Tabell 1: Studenter per faglig årsverk. Kilde DBH og DFØ for antall årsverk ved campus Alta

I fordeling av studenter per faglig årsverk mellom nettbaserte studier og campusbaserte studier har vi tatt utgangspunkt i tall fra DFØ. I nevneren i brøken er det benyttet 16,52 faglige årsverk ved campus Alta. Data fra DFØ er brukt da det ikke finnes noen god måte å skille årsverk ut fra campus fra DBH. De faglige årsverkene inkludere også 2-er stillinger og i tillegg ett årsverk tilknyttet forskningspedagogisk ressurs. I tillegg holdes antallet faglig ansatte for campus Alta konstant hele perioden, mens det nok har vært noe vekst i antallet faglige årsverk i perioden. Det vil si at hvis man skal se på ressurser som bidrar direkte inn mot undervisning, undervurder man antall studenter per faglig årsverk ved å regne på denne måten.

Som det framgår av tabellen, er antallet studenter per faglig årsverk økt fra 37,2 til 91,7 i perioden. Dette betyr at hvert faglige årsverk i 2021 har nesten 2,5 ganger flere studenter å forholde seg til sammenliknet med starten av perioden. Samtidig så skal det de neste årene tas opp to nye kull på nettbacheloren. Dette vil øke studenttallet til sirka 2 100, noe som vil medføre at antallet studenter per faglig årsverk høsten 2023 vil være 128 dersom man ikke tilføres flere ressurser.

Dersom vi ved campus Alta skulle ha likt antall studenter per faglig årsverk som ved NHH, måtte vi høsten 2023 ha 149 faglige årsverk ved campusen. Vi har over to år med høye studentkull ved bachelorprogrammet erfart at det er ressurskrevende å følge opp fag med store studentkull. Dette går utover undervisningskvaliteten og forskningsproduktiviteten. Dette er en stor ulempe for ansatte med mål om utvikling og opprykk på stigen. Dette reflekteres også i instituttets utfordringer med å rekruttere til vitenskapelige stillinger. Høy studentproduksjon er også utfordrende i forhold til utvikling av prosjektsøknader siden dette er tidkrevende.

Når en vurderer disse tallene, er det også viktig å ta inn over seg det at ansatte ved for eksempel campusene i Harstad, Alta og Tromsø også bidrar inn til nettutdanningene gjennom at de gir emner på nettutdanningene eller bidrar i sensurarbeidet. Denne ressursoverføringen kommer ikke med i tallene.

Basert på estimerte studentopptak synes bemanningsbehovet stadig å øke knyttet til forpliktelser vi allerede har gjort ved opptak av studenter og opptak av nye studenter. Tallene i tabell 2 under er basert på et estimat om at antallet studenter øker med ytterligere 300 i 2023 (kull 3, bachelor) til 3800 studenter totalt og holder seg konstant fram til og med 2027. Tabellen nedenfor illustrerer effekten med hensyn på antall studenter per FUF årsverk gitt en svært moderat opptrappingsplan i nye faglige årsverk.

År:	Nye FUF årsverk:	Totale FUF årsverk:	Studenter per faglige årsverk (3800 studenter i hele perioden)	Studenter per faglige årsverk (100 færre studenter per år fra 2024)
2023:	0	97	38,1	38,1
2024:	+5	102	37,2	$3700/102 = 36,3$
2025:	+7	109	34,8	$3600/109 = 33,0$
2026:	+7	116	32,6	$3500/116 = 30,2$
2027:	+9	125	30,4	$3400/125 = 27,2$

Tabell 2: utvikling av bemanningsbehov fram mot 2027.

Tabell 2 illustrerer at selv med den moderate økningen i nye FUF årsverk, vil dette ikke ha noen merkbar effekt på antallet studenter per årsverk. Fram til og med 2026 vil vi ha merkbart flere studenter per faglige årsverk enn i 2021. Det er først i 2027 vi ser at vi kommer under dagens nivå. Nivået er da fortsatt langt over andre handelshøgskoler i Norge.

Vi har også simulert at antallet studenter når toppen i 2023 med 3800 studenter, og at antallet minsker med 100 studenter per år fra 2024 og framover. Gitt samme økning i antall nye årsverk, vises antall studenter per årsverk i høyre kolonne i tabellen ovenfor. Vi ser at selv med en betydelig nedgang i antall studenter i perioden, vil vi fortsatt ha langt over landsgjennomsnittet i antall studenter per faglige årsverk. Analysen og dens antagelser kan sies å være rimelig robuste og nøkterne. I planen er det lagt inn en økning med 28 årsverk i løpet av perioden, noe som tilsvarer en full effekt på 33,6 mill. i økte kostnader. Gitt at HH genererer et betydelig dekningsbidrag, er bemanningsplanen svært moderat. Ut av dette kan det hevdes at en bemanningsplan slik som skissert ovenfor, er et minimum av hva som kreves for å kunne opprettholde studiekvalitet slik at vi er et attraktivt alternativ for studenter og ansatte også i framtiden.

Simuleringen i tabellen ovenfor er gjort for å illustrere et økende bemanningsbehov ved HH. Handelshøgskolen anerkjenner at videre beslutning om hvordan vi skal forholde oss til disse tallene på fakultets- og instituttnivå avhenger av utfallet av UiT sin gjennomgang av studieprogramporteføljen.

I tillegg til et prekært generelt bemanningsbehov kan det nevnes at bemannings-situasjonen på campus Narvik er særlig sårbart på grunn av avganger og utfordringer med nyrekrutteringer. Det er kun én person ved campus som har forskerkompetanse, han skal snart ut i forskningstermin i 1 år 2023/2024, og nærmer seg pensjonsalder. Det er også utfordrende å rekruttere studenter til campus Narvik. Handelshøgskolen har en pågående prosess for å gjøre campus Narvik mer robust og sikre mer effektiv drift på Handelshøgskolen som helhet.

Når det gjelder administrasjonen ved Handelshøgskolen, har arbeidssituasjonen i lengre tid vært krevende. Det er dermed oppslutning rundt omorganiseringen til en felles administrasjon for hele fakultetet, og vi håper at dette vil bidra til å gjøre arbeidshverdagen for de administrativt ansatte bedre. I tillegg viser vi til UiT sin strategi og BFE sin strategiske handlingsplan 2023-2026 med hensyn til karriereutvikling, karriereveiledning og næringslivskontakt. Handelshøgskolen kan vise til gode resultater for vårt karriereutviklingsprogram, og vi mener det er viktig å sikre videre drift av dette studenttilbudet.

Hvor lønnsom er ekstern finansiering, egentlig?

Tabell 3 (s. 24) viser regnskapsførte eksterne inntekter og budsjetterte netto overføringer fra eksternfinansiert virksomhet (EFV) til BFE. Informasjonen i Tabell 3 er forvirrende. Det virker som at eksterne inntekter er de regnskapsførte hvert år, mens netto bidrag BOA er budsjetterte inntekter og kostnader. Hvorfor vises ikke de regnskapsførte nettobidragene til fakultetsøkonomien? Det kan være store forskjeller mellom det som er budsjettert og det som er faktisk regnskapsført. Når både regnskapstall og budsjettall brukes i samme tabell, gir det inntrykk av at dette er direkte sammenlignbare størrelser, hvilket det ikke er.

Det er også vanskelig å forstå forskjellen mellom regnskapsført sum BOA og de budsjetterte inntektene i tabellen. Viser forskjellene differansen mellom budsjetterte inntekter og faktiske regnskapsførte inntekter? Dersom det er det, ser vi at budsjettallene avviker sterkt fra de regnskapsførte. I 2009 er det regnskapsført sum BOA 93 087 mens budsjetterte inntekter er 30 800. I for eksempel 2019 er forholdet motsatt. Sum BOA er 79 858 mens budsjetterte inntekter er 98 000.

Selv om det er vanskelig å tolke tallene i tabellen, gir den likevel input til enkle analyser som kan bidra til bedre styringsinformasjon. Dersom man bruker budsjettallene for nettobidrag BOA, kan man analysere avkastningen (netto) i prosent av budsjetterte inntekter. Gjennomsnittet for perioden er 40% netto dekningsbidrag til fakultetsøkonomien av inntektene. Dersom vi bruker sum BOA i forhold til budsjetterte netto dekningsbidrag, gir dette en gjennomsnittlig avkastning på 26% i perioden.

I vår analyse av fakultetsøkonomien (se Vedlegg 1, Tabell 1) har vi vist at AMB og NFH hadde betydelig underdekning både i 2017 og i 2023. For å dekke disse underskuddene må instituttene enten øke resultatinntekter fra utdanningene eller øke eksternfinansiert aktivitet. Det er rimelig robust å fastslå at mulighetene til økte resultatinntekter er svært små. Figur 9 i utvalgets rapport (s. 21) viser en helt flat kurve når det gjelder studiepoengproduksjon fra 2017. Noen stor økning i framtiden kan derfor ikke forventes. Da er eneste alternativ å øke eksternfinansiering for å opprettholde dagens aktivitetsnivå på AMB og NFH.

Avkastningen i prosent (netto DB) kan hjelpe oss å analysere hvor store de eksterne inntektene burde være for å dekke underskuddene i 2021 gjennom netto DB. Dersom vi legger 40% avkastning til grunn, måtte AMB og NFH hatt henholdsvis 127,5 og 77,5 mill. kr mer i eksternfinansiering enn det de faktisk hadde i 2021. Dersom vi legger 26% avkastning til grunn, skulle AMB og NFH hatt henholdsvis 196 og 119 mill. kr mer i eksternfinansiering enn det de faktisk hadde i 2021. Analysene over viser hvordan dagens budsjettmodell ikke har fått fram denne vesentlige styringsinformasjonen. Ved å ikke fordele basis på en insentivkorrekt måte, har instituttøkonomiene til AMB og NFH fått lov til å utvikle seg over tid til å bli ikke økonomisk bærekraftige.

Denne type enkle analyser er ikke gjort av fakultetet. Dersom det ble gjort både på instituttnivå og på prosjektnivå, ville det gi god styringsinformasjon om hvilket institutt eller type prosjekter som er mer eller mindre lønnsomme. Da hadde ikke fakultets økonomi vært i like dårlige forfatning som i dag.

Vedlegg 3: Handelshøgskolen har ikke fått for mange rekrutteringsstillinger, men for få

Sammendrag

- Rapporten til økonomiutvalget viser manglende forståelse for at fagpersonell innen bedriftsøkonomi og regnskap i all hovedsak må utvikles internt gjennom stipendiater siden det er svært vanskelig å rekruttere disse eksternt, blant annet på grunn av kandidatenes attraktivitet i arbeidsmarkedet.
- Økonomiutvalget hevder at HH de første årene ble tilgodesett med flere stipendiater enn UiTs tradisjonelle fordelingsnøkkel skulle tilsi. Selv om dette er riktig, lar rapporten være å kommentere at det alltid må tilføres ekstra ressurser til en forretningsenhet under etablering (les HH).
- Rekrutteringsstillinger til HH har gitt store økonomiske fordeler for fakultetet. De har for eksempel ført til mange flere studieplasser.
- På HH bidrar dessuten stipendiater i ordinær undervisning. Dette sparer fakultetet for betydelige lønnsmidler.
- Vår praksis knyttet til bruk av stipendiater står i skarp kontrast til den ved AMB og NFH. Der skaper stipendiatene mange fordeler til veilederne sine, blant annet gjennom å redusere deres undervisningsbyrde.
- Strategiske stipendiater blir tildelt etter innspill fra fakultetet til universitetet og ikke motsatt vei. Førtifem (45) slike stillinger er tildelt i analyseperioden. Bare tre (3) av disse har gått til HH.
- Samlet sett er det mer lønnsomt for fakultetet å tildele stipendiater/postdoktorer til HH enn til AMB og NFH. Dermed taper ikke bare HH, men også fakultetet på fordelingsnøkkelen av rekrutteringsstillinger som er i bruk.

Flere stipendiater til HH gir fakultetet merinntekter

Økonomiutvalgets rapport viser fordelingen av rekrutteringsstillinger til BFE basert på UiTs fordelingsnøkkel og den faktiske fordelingen til instituttene (Tabell 8, s. 32). Her blir det hevdet at HH har mottatt flere stillinger enn det UiTs nøkkel skulle tilsi.

I Tabell 7 på side 32 står det at HH har fått 36 nøkkelfordelte stipendiater. I Tabell 8 på samme side står det at HH bare skulle fått 15 stillinger dersom den tradisjonelle fordelingsnøkkel til UiT ble lagt til grunn. Denne er uansett delvis historisk betinget, og «historien» ble i stor grad skrevet om i tiden fra 2009 for Handelshøgskolen sin del. Etter 2009 slo vi oss sammen med 4 høyskoler med høyt innslag av stillinger uten førstekompetanse. Forskningsbasert undervisning krevde en heving av det vitenskapelige nivået i staben. Ett slikt bidrag var en prioritering av stipendiatstillinger.

I rapporten står det videre at (s. 32): «De strategiske stipendiatstillingene er tildelt fra universitetsstyret ut fra strategiske kriterier, og er ikke gjenstand for videre prioriteringer ved BFE». Dette er ikke helt korrekt.

De strategiske stillingene tildeles etter innspill fra fakultetet. De tildelte strategiske stillingene er med andre ord en følge av prioriteringer og satsinger fra fakultetets side som UiT på nivå 1 har sluttet seg til. I perioden er det tildelt 45 slike stillinger. Bare tre (6,7%) av disse tildelt som følge av fakultetets strategiske satsinger på handelshøgskolen.

Når dette blir diskutert i allmøter og andre fora, er det en undertekst fra fakultetet at HH skal være takknemlige for forfordelingen av stipendiater. Egentlig er det fakultetet inkludert AMB og NFH som skal være takknemlige for dette. Fakultetsstyrene har i perioden vist meget kloke vurderinger og prioriteringer. Alternativet hadde vært å følge UiTs fordelingsnøkkel slavisk ned på instituttnivå. Dette hadde resultert i en mye mindre handelshøgskole med langt færre studenter og faglige stillinger. I dag er de bærende faglige stillingene på HH besatt av personer som i sin tid kom fra disse rekrutteringsstillingene fordi det har vist seg svært vanskelig å rekruttere eksternt.

Forfordelingen av rekrutteringsstillinger som har funnet sted, har altså tilført fakultetet store resultatmidler som fakultetet ellers ikke ville hatt. Videre har forfordelingen medført hundrevis av nye basisfinansierte studieplasser i perioden. Disse hadde ikke kommet til fakultetet dersom handelshøgskolen ikke eksisterte eller var svært mye mindre.

De økonomiske implikasjonene av dette er merinntekter over tid som langt overstiger det alternative «tapet» av rekrutteringsstillinger til AMB og NFH. Uten forfordelingen i perioden og påfølgende mulighet til å bygge opp dagens handelshøgskole, ville både fakultetets og følgelig AMBs og NFHs økonomi vært svært mye dårligere enn i dag. Årsaken er selvfølgelig at basisbevilgningen til fakultetet ville vært betydelig mindre.

I tillegg tilfører rekrutteringsstillinger de ulike miljøene økt forsknings- og publiseringsproduktivitet. Hver stipendiat er nærmest pålagt å publisere minst tre vitenskapelige artikler i stipendiatprosjektet. Dessuten vier postdoktorer stort sett all sin tid til forskning.

Påfallende lik fordeling av stipendiater mellom AMB og NFH

Fordelingen av stipendiatstillinger er illustrert i Tabell 1 under. Der blir strategiske og nøkkelfordelte stillinger sett under ett. Dette gir et mer samlet bilde av BFEs ressursbruk på stipendiater i perioden.

Tabell 1. Fordelingen av strategiske og nøkkelfordelte stipendiatstillinger

	<i>HH</i>	<i>AMB</i>	<i>NFH</i>	<i>BFE</i>
Strategiske stipendiater	3 (7%)	22 (49%)	20 (44%)	45
Faktisk fordelte nøkkelstipendiater	36 (27%)	45 (34%)	50 (38%)	131
Totalt	39 (22%)	67 (38%)	70 (39%)	176

Tabell 1 viser for det første at HH har fått sirka 1 av 5 rekrutteringsstillinger i perioden (39/176). Kun 3 av 45 strategiske stipendiater er gitt til HH. Dette indikerer i hvilken grad strategiske prioriteringer kommer HH til gode. Det åpenbare er de betydelige satsingene på fagområder som ikke har noe med en handelshøgskole å gjøre. Resten er gått til AMB og NFH.

Det er en slående lik fordeling mellom AMB og NFH både når det gjelder strategiske stipendiatstillinger og faktisk fordelte stillinger. Det kan derfor stilles spørsmål med om dette er tilfeldig. Det er lite sannsynlig at strategiske tildelinger fra UiT skulle lede til lik fordeling mellom AMB og NFH. Sannsynligheten er større for at innspillene fra fakultetet har tatt hensyn til dette.

Det er ulike mekanismer på fakultetet som gir en systematisk skjevfordeling mellom HH og de andre instituttene. En mekanisme som er introdusert de senere år er styrt av fakultetet selv. Fakultetet øremerker først stipendiater fra den nøkkelfordelte andelen til forskere som får innvilget eksterne prosjekter fra NFR og EU. Deretter fordeles resten av nøkkelfordelte stipendiater til instituttene. Eksempelvis ble det øremerket 4 nøkkelfordelte stillinger i 2022 før resterende 5 ble fordelt mellom instituttene. HH fikk to av disse, men var først innstilt med 1 stilling. Som følge av denne praksisen over tid, har vi i dag kun to vitenskapelige som underviser i revisjon, et av kjernefagene ved en handelshøgskole.

Ulike mekanismer gir en forfordeling av stipendiater til NFH og AMB. Dette skjer i flere ledd:

- 1) strategiske tildelinger og postdoktorer går til AMB og NFH,
- 2) nøkkelfordelte stillinger blir øremerket først til NFH og AMB
- 3) før resten blir fordelt mellom de tre instituttene.

En mer rettferdig mekanisme vil være å øremerke nøkkelfordelte stillinger internt på instituttene. HH, som gjennom tung undervisningsbyrde ikke klarer å avsette ressurser til akkvisisjon av eksterne prosjekter, taper systematisk på den gjeldende fordelingsnøkkelen.

Gjennom en negativ skjevfordeling av stipendiater til HH, vil HH heller ikke klare å etablere ressurser for framtidig ekstern finansiering. Det er også svært vanskelig å rekruttere vitenskapelig ansatte til HH på grunn av et svært godt arbeidsmarked for kandidatene vi utdanner. Også dette burde tilsi at HH skulle hatt en større andel av stipendiatstillingene for å kunne utvikle fagpersoner internt til fakultetets beste. AMB og NFH har neppe denne type rekrutteringsproblemer.

BFE sparer millionbeløp årlig på IKKE å følge en fordelingspraksis av stipendiater som de selv ønsker

Stipendiatenes undervisningsplikt tilsvarende ett årsverk. På HH inngår alle stipendiater i vår ressursplanlegging for undervisning. Uten dette vil vi ikke klare å innfri våre undervisningsforpliktelser. I tillegg bruker de fleste veiledere veileidingstid av sin *forskningsandel* i stillingen på grunn av stor undervisningsbyrde. Dette tilsvarende 240 timer per stipendiat i henhold til UiTs retningslinjer. Med dette utgangspunktet, kan det beregnes hvor mye ressurser HH alternativt skulle hatt/spare fakultetet dersom

1) stipendiater ikke var en del av undervisningsressursen, men en ekstraressurs for veilederne og 2) dersom veiledere hadde belastet *undervisningsdelen* av sin stilling (som er i henhold til UiTs retningslinjer). Regnestykket blir da som følger:

1. 39 stipendiater = 39 undervisningsårsverk eller 78 årsverk på professor/førsteamanuensisnivå (gitt 50/50-fordeling forskning/undervisning) i perioden gitt at en undervisningstime for en stipendiat er ekvivalent med en undervisningstime til en professor/førsteamanuensis.
2. Veiledning av stipendiater á 240 timer = 9.360 timer. Tilsvarende 5,5 årsverk (á 1.695 t.) eller 11 undervisningsårsverk (gitt 50/50-fordeling forskning/undervisning) i perioden.
3. Sammenlagt ville alternativkostnaden vært cirka 83 professor-/førsteamanuensis-årsverk som HH har spart fakultetet ved å ikke følge UiTs retningslinjer for veiledning og det at stipendiatene inngår i ressurskabelen for undervisning.

Dette tilsvarende nesten 7 professor/førsteamanuensisstillinger i perioden 2009-2021 som HH har spart fakultetet ved ikke å følge UiTs retningslinjer og AMB/NFHs

stipendiatpraksis. Omgjort i kroner er dette rundt 107 millioner (årsverkskostnad 1,2 millioner) i sparte lønnsmidler i perioden eller 8,2 millioner per år.

Mulig å spare store lønnskostnader dersom AMB og NFH blir pålagt å følge HHs veiledningspraksis

Det er et spørsmål om veiledning av stipendiater skal belastes undervisnings- eller forskningsdelen av vitenskapelige stillinger. På NFH og AMB inngår ikke stipendiater i ressurskabalene på instituttene. I stedet blir de sett på som en ekstraressurs på toppen av undervisningen til veilederne. Disse får dermed en lettere undervisningsbyrde. På disse to instituttene føres veiledning konsekvent innenfor *undervisningsdelen* av stillingen, som er i henhold til UiTs retningslinjer.

Dermed får veilederne tre fordeler med stipendiatene sammenlignet med veilederne på HH; 1) de får mindre undervisningsbyrde siden stipendiatene hjelper til som en ekstraressurs, men veileder får likevel full uttelling for undervisning; 2) de slipper «billigere» fra undervisningsdelen i stillingen ved å veilede stipendiater istedenfor ordinær undervisning på lavere nivå slik som på HH og 3) dette bidrar også til en høyere publiseringsrate da veilederne som regel sampubliserer med sine stipendiater. Her er regnestykket:

1. 137 stipendiater = 137 undervisningsårsverk eller 274 årsverk på professor/førsteamanuensisnivå (gitt 50/50-fordeling forskning/undervisning) i perioden.
2. 137 stipendiater á 240 timer veiledning = 32.880 timer. Dette tilsvarer 19,4 årsverk eller sirka 39 førsteamanuensis-/professorårsverk i perioden.
3. Dersom NFH og AMB hadde fulgt HHs praksis, ville dette tilsvare et mindre-behov på sirka 313 professor/førsteamanuensisårsverk i perioden. Dersom AMB og NFH hadde vært tvunget til å følge samme praksis som HH, hadde de med andre ord klart seg med sirka **24** færre professor-/førsteamanuensisstillinger i perioden. *Målt i kroner tilsvarer dette omtrent 374 millioner i perioden eller sirka 29 millioner per år (årsverkskostnad 1,2 mill.) i sparte lønnskostnader.*

Sammenfattet kan det derfor hevdes at fakultetet har fått mye mer ut av en stipendiat gitt til HH. I tillegg viser dette det store fokuset på stipendiatstillinger på AMB og NFH da veilederne har store tidsmessige fordeler av å veilede disse. På HH oppfattes veiledning av stipendiater mer som en byrde da veilederne er tvunget til å veilede innenfor sin forskningsandel i stillingen selv om det bryter med UiTs retningslinjer for veiledning av stipendiater. Årsaken til dette er den tunge undervisningsbyrden. Analysen viser også HHs bidrag til lavere lønnskostnader i perioden og hva som potensielt kunne vært spart i lønnskostnader dersom AMB og NFH hadde fulgt HHs praksis.

Analysen ovenfor tar ikke hensyn til merinntektene i form av resultatmidler som HHs stipendiater genererer i motsetning til stipendiater på AMB og NFH. Analysen tar heller hensyn til merinntektene i form av resultatmidler som er generert av dagens vitenskapelige ansatte som tidligere har vært stipendiater. Dette ville ikke vært mulig uten at disse i sin tid ble «forfordelt» til HH. Videre tar analysen heller ikke hensyn til basisfinansierte studieplasser som er kommet fakultetet til gode som følge av «forfordelingen» av stipendiater til HH i sin tid. Disse merinntektene tilsvarer med stor sannsynlighet betydelige millionbeløp i perioden.

Denne siden skal være blank.

IMPLIKASJONER

Spørsmål til styringskjeden ved UiT

Mange ansatte ved Handelshøgskolen mangler tillit til bevilgningspraksisen og økonomistyringen på BFE-fakultetet. I høringssvaret til aksjonsgruppa av ansatte for *En bedre handelshøgskole ved UiT* kommer denne mistilliten til uttrykk gjennom en rekke uopplarte spørsmål. Sett fra HHs ståsted består styringskjeden vår av instituttleder, dekan, fakultetsstyret, rektor og universitetsstyret.

Med bakgrunn i Økonomiutvalgets Rapport våren 2023 og høringssvaret til aksjonsgruppa *En bedre handelshøgskole ved UiT*, ber vi om at relevante ledd i styringskjeden utarbeider faglig begrunnede og skriftlige svar på spørsmålene under.

Spørsmål om bevilgningspraksisen på BFE

(se vedlegg 1: Kritikkverdig bevilgningspraksis og økonomistyring på BFE-fakultetet)

- 1 Økonomiutvalgets rapport viser at fakultetet bruker basisbevilgninger til å saldere underdekningen på instituttene. Er dette en legitim praksis?
- 2 Hvorfor har ikke fakultetsstyret sørget for at basis blir fordelt mer insentivkorrekt mellom instituttene med utgangspunkt i fellesinteresser, behov og basisfinansierte studieplasser?
- 3 Er kryssubsidieringen som går fra HH til AMB og NFH en legitim fordelingspraksis på BFE-fakultetet i følge styringskjeden på UiT?
- 4 Hvilke behov og begrunnelser («objektiv innsikt») har styringskjeden lagt til grunn for en betydelig forfordeling av stillinger til naturvitenskapene på bekostning av økonomifagene de senere årene? Hvilke konsekvenser kan dette få for den fremtidige fordelingen av basis mellom instituttene?
- 5 Økonomiutvalgets rapport viser at det er en påfallende likhet over tid i alle typer bevilgninger til AMB og NFH. De to instituttene mottar dessuten større beløp enn HH på alle bevilgningstyper bortsett fra resultatbevilgninger utdanning. Hvilke mekanismer er det i følge styringskjeden som fører til at bevilgningene til AMB og NFH blir like og samtidig vesentlig større enn tilsvarende bevilgninger til HH?

Spørsmål om økonomistyringen til BFE

(se vedlegg 1: Kritikkverdig bevilgningspraksis og økonomistyring på BFE-fakultetet)

- 6 Hvorfor har BFE-fakultetet beholdt en sentralisert økonomimodell som ikke har vært i stand til å gi de ansatte, ledelse og styre en lett forståelig og beslutnings-relevant informasjon på instituttnivå over så mange år?
- 7 Hvorfor har ikke fakultetet innført instituttvise regnskaper som blir fulgt opp av tilsvarende budsjetter når dette er kritiske verktøy for å kunne styre fakultetets økonomi vekk fra en negativ trend?

Spørsmål om skjevfordelte større satsninger

(se vedlegg 1: Kritikkverdig bevilgningspraksis og økonomistyring på BFE-fakultetet)

- 8 Økonomiutvalgets rapport viser at også større satsninger er svært skjevfordelte på fakultetet (ss. 40-44). Hvorfor kommer HH så systematisk dårlig ut også her? Er større satsninger lønnsomme?
- 9 Lønnsforpliktelsene for satsingene på HH er antatt å være dekket av økt studie-poengproduksjon, mens det ikke er dokumentert hvordan forpliktelsene for AMB og NFH er dekket. Hvorfor ikke?

Spørsmål om fakultetet er i stand til å tilpasse seg nye behov

(se vedlegg 2: Overproduksjon undergraver HHs kvalitet og omdømme)

- 10 Handelshøgskolen har mer enn det dobbelte antall studenter per faglig årsverk sammenlignet med andre norske handelshøgskoler. AMB og NFH har et meget lavt antall. For å opprettholde kvalitet kan enten studenttallet reduseres på HH, eller antall FoU-stillinger økes. Hvilke strategiske grep vil styringskjeden ta for å løse dette problemet? Hvorfor?
- 11 Hvilke tiltak vil styringskjeden iverksette for å motvirke følelsen av økt distanse, avmakt og krypende mangel på motivasjon mange ansatte på Handelshøgskolen opplever i forhold til BFE-ledelsen og dens prioriteringer?
- 12 Datagrunnlaget for å kunne vurdere lønnsomheten til eksternt finansierte prosjekter er mangelfullt. Det er derfor grunn til å stille spørsmål ved hvor lønnsomme disse egentlig er. Hvilke tiltak vil styringskjeden iverksette for å få bedre innsikt i dette?

Spørsmål om ulike behov for rekrutteringsstillinger

(se vedlegg 3: HH har ikke fått for mange rekrutteringsstillinger, men for få)

- 13 Rapporten til økonomiutvalget viser manglende forståelse for at fagpersonell innen bedriftsøkonomi og regnskap i all hovedsak må utvikles internt gjennom stipendiater siden det er svært vanskelig å rekruttere disse eksternt, blant annet på grunn av kandidatenes attraktivitet i arbeidsmarkedet. Hvilke tiltak vil styringskjeden iverksette for å unngå at UiT om få år sitter med en handelshøgskole uten kjernekompetanse i bedriftsøkonomi? Hvilke konsekvenser kan dette i så fall få for kvalitet og relevans i undervisningen, samt rekrutteringen av studenter i framtida?
- 14 Hvorfor er ikke HH tildelt flere strategiske stillinger (postdoktorer og stipendiater)? Kan ikke økonomisk administrativ forskning være av «strategisk karakter»? Har økonomifagene mindre relevans enn naturvitenskapene til å etablere og videreutvikle kunnskap for et attraktiv og levedyktig nærings- og samfunnsliv i nord?
- 15 Rapporten fremhever at HH de første årene ble tilgodesett med flere stipendiater enn UiTs tradisjonelle fordelingsnøkkel skulle tilsi. Selv om dette er riktig lar rapporten være å diskutere at det alltid må tilføres ekstra ressurser til en forretningsenhet under etablering. Mener styringskjeden i dag at det var feil å tilføre denne enheten ekstra ressurser i starten etter at universitetsstyret hadde besluttet å etablere en handelshøgskole ved UiT?